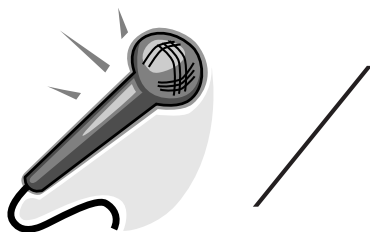

Over elektronische middelen, de klassieken en topbibliotheken

Onno van Nijf (1961) is sinds 2000 hoogleraar oude geschiedenis aan de RUG. Daarvoor werkte hij onder andere in Amsterdam, Bristol en Cambridge; universiteiten met zulke prachtige bibliotheekvoorzieningen dat Van Nijf er een duidelijke visie op het Groningse model aan overhield...

Na mijn studie klassieke talen en geschiedenis in Leiden, ben ik in 1987 naar Cambridge gegaan, aanvankelijk voor een jaar, ik ben echter veel langer gebleven. In 1990 werd ik AIO aan de UVA, het grootste gedeelte van mijn promotieonderzoek heb ik echter in Cambridge gedaan aan de Faculty of Classics.

Na mijn promotie was ik verbonden aan een aantal Engelse universiteiten waaronder die van Bristol. In 1997 werd ik Academie Fellow in Amsterdam, in 1999 ben ik in Groningen benoemd tot hoogleraar oude geschiedenis, waar ik in 2000 ben begonnen.

Samenwerking

We werken op gebied van onderwijs heel nauw samen met de vakgroepen klassieke talen en archeologie. Er zijn ook promoties die begeleid worden zowel vanuit oude geschiedenis en archeologie, als vanuit klassieke talen en oude geschiedenis. Ook werken we samen met theologie en godsdienstwetenschappen. Interdisciplinair onderzoek is erg belangrijk voor ons.

Een voorbeeld van interdisciplinair onderzoek dat loopt, is een studie naar gebruik van openbare ruimte in connectie met politieke organisatie in Griekse steden in de Hellenistische en Romeinse periode. In samenwerking met de vakgroep Latijn is er een promotietraject begonnen naar begroetingsrituelen en eetrituelen bij de Romeinen; hoe werken dat soort rituelen in interpersoonlijke relaties. En met theologie wordt er o.a. samengewerkt op het gebied van de contextualisering van het vroege Christendom en het Nieuwe Testament.

De elektronische bibliotheek en de veranderingen in onderzoek en onderwijs

Er is de laatste jaren veel veranderd, en dat gaat soms in een ademloos tempo. De elektronische beschikbaarheid van tijdschriften vind ik gewel-

dig, ook door de manieren waarop je er in kunt zoeken, zowel voor onderzoek als voor onderwijs is dat een enorme winst. Het betekent ook dat de bibliotheek van de RUG veel meer tijdschriften kan aanbieden dan voorheen.

Ook andere soorten publicaties op ons vakgebied zijn elektronisch beschikbaar, zoals de Cambridge Histories, de Pauly, de SEG (Supplementum Epigraphicum Graecum). Dat zijn belangrijke publicaties die het veel makkelijker maken informatie bij elkaar te zoeken voor onderzoek en onderwijs, waar je vroeger niet altijd aan toe kwam (zeker als student). Zo kan ik nu een student naar de Cambridge Ancient Histories sturen, terwijl ik dat vroeger misschien niet zo snel gedaan zou hebben, omdat ze nu ook binnen die boeken zelf veel makkelijker kunnen zoeken.

Het beter kunnen zoeken binnen boeken, tijdschriften, handboeken en dergelijke is een grote winst. En door het elektronisch beschikbaar zijn van elektronische bestanden als SEG en de Packard Humanities Site kan onderzoek gedaan worden door studenten, dat vroeger alleen door connaisseurs gedaan kon worden, zoals naar parallellen van woorden en uitdrukkingen in de Griekse epigrafie. Je kunt dus ook meer van een student vragen, er is geen enkel excuus meer om begrippen niet te kennen, met alle naslagwerken die online beschikbaar zijn. Dat is dus een verbetering. Een bibliotheek kan niet beter doen dan die bestanden opzoeken en systematisch beschikbaar stellen. De bibliotheek doet fantastische dingen, bijvoorbeeld iets als RUGlinks moet je echt presenteren als een meerwaarde van je bibliotheek.

Kanttekeningen

Je moet ook kanttekeningen zetten bij de elektronische beschikbaarheid van tijdschriften en elektronische media, het vak lijkt er wel door te veranderen. Zo is er een grote oriëntatie op

‘Boeken zijn het enige wat wij kosten, het enige wat we hebben’

Engelstalige vaktijdschriften. Andere tijdschriften, die in ons vak ook van belang zijn, met name uit Frankrijk en Duitsland, zijn lang niet zo goed beschikbaar, dus worden steeds minder geraadpleegd. Er komt ook meer nadruk te liggen op Engelse en Amerikaanse wetenschappelijke tradities. Dat is jammer omdat de oudheidkunde in Nederland traditioneel verschillende kanten op heeft kunnen kijken.

Het tweede probleem wordt wel de *googlicatie* genoemd. Mensen vinden makkelijker informatie maar hebben vaak weinig idee van hoe het wetenschappelijke veld gestructureerd is en dat wordt er niet beter op. Ik denk dat het door alle beschikbare informatie moeilijker is voor mensen die informatie te classeren. Men zoekt en vindt alleen die informatie die men kent (en waar men de Engelse uitdrukking voor kent): je loopt minder gemakkelijk aan tegen iets onverwachts, je ziet ook minder de alternatieve mogelijkheden. In een open-shelf bibliotheek kijk je ook naar het boek dat naast het boek staat dat je zoekt: vaak levert dat juist een nieuw idee op!

Het is een taak voor onderwijs en voor bibliotheken om de zaak bij elkaar te zetten, zowel fysiek als elektronisch en om studenten daarbij te helpen. Je zou als universiteit een portal moeten bieden waarin je de organisatie van een bepaald vak duidelijk maakt, dat is nu helaas nog vaak hapsnap.

Naast attendering op elektronisch beschikbaar materiaal moet je ook wijzen op de papieren collectie. Er is bijvoorbeeld vaak een *moving wall* van vijf jaar of zo voor elektronische tijdschriften, tenminste in onze vakken. De recente literatuur wordt dan in grote elektronische zoekacties niet meegenomen. Er is nog een plaats voor een vakbibliotheek met de recente tijdschriften op de plank, naast de boeken, al kun je dat wel efficiënter maken langs elektro-

nische weg. Je zou op een vakportal bijvoorbeeld de recent uitgekomen tijdschriftafleveringen met een inhoudsopgave willen laten zien. Dat is een mooie taak voor de bibliotheek.

Goede bibliotheken

Ik heb gewerkt in hele goede bibliotheken, in de Faculty of Classics in Cambridge, in het Institute of Classical Studies in Londen, en in die van de Britse en de Amerikaanse School in Athene. Een van de kenmerken van die bibliotheken is dat alles wat je nodig hebt, ook de elektronische informatie, bij elkaar staat en dat is absoluut nodig. Je moet een woordenboek, een tijdschrift, een tekst, in echte of in virtuele vorm, naast elkaar kunnen raadplegen. Als ik in Cambridge of Athene zo'n bibliotheek binnen kom, loop ik naar de nieuwe tijdschriften, de nieuwe boeken, alles staat bij elkaar.

Hetzelfde geldt voor de beschikbaarheid van teksten, je wilt collecties met tekst en vertaling op één plek hebben staan, bij voorkeur in één ruimte. Zet er terminals bij voor je online informatie plus de recente tijdschriften en zorg dat je daar ook je oudere materiaal binnen een half uurtje voor je hebt liggen. De bibliotheek zou al die vakinformatie, nieuwe tijdschriften, boeken etc. bij elkaar moeten sprokkelen en

aanbieden aan de studenten en onderzoekers. Je kunt de virtuele en de echte ruimte in elkaar laten overlopen, ook de vakdatabases moet je hier aanbieden. Omgekeerd moet een vakportal ook verwijzen naar de 'echte' boeken.

Een verspreide collectie

Mijn probleem met de situatie in Groningen is de verbroekeling, vergeleken met die andere bibliotheken waarin ik gewerkt heb. We hebben een bibliotheek in de Letterenfaculteit, een studiezaal in de UB. Het feit dat ik er de laatste jaren niet goed heb kunnen werken is omdat van bepaalde series de ene helft in de ene studiezaal staat, en de andere in de andere, dat er nergens een plek is waar je, als student of docent, even snel alle klassieke teksten en vertalingen bij elkaar hebt om te raadplegen.

Ik vind het bizar dat series als de Loeb Classical Library en de Budé-teksten niet permanent op een studiezaal aanwezig staan. In geen enkele fatsoenlijke bibliotheek waar ik heb gewerkt, kun je de Loeb's lenen. Het is niet logisch dat van de inscriptiecorpora de ene helft aanwezig is in de ene bibliotheek, en de rest in de andere, en soms ook nog op een derde locatie. Zet de bronrencollecties bij elkaar, de klassieke teksten, de commentaren, de inscriptiecorpora, de vertalingen en de woordenboeken.

De tijdschriften staan weer elders opgesteld. Ik ga niet in de bibliotheek op drie verschillende locaties zoeken naar nieuwe tijdschriften, dan is het voor mij efficiënter een of twee keer per jaar naar Athene of een andere bibliotheek te gaan waar men e.e.a. wel bij elkaar heeft.

We maken niet voldoende gebruik van datgene wat we al hebben, want we hebben een heel behoorlijke collectie, ook historisch gezien. Er is echter geen plek waar het meeste of het belangrijkste staat. Ik denk dat je dat, met zo'n virtuele bibliotheek erbij, veel makkelijker kan creëren.

Geen plek om te werken

Ik vind het ongewenst dat de leesalen in de UB gereduceerd lijken te zijn tot plekken waarin studenten, die niks met een vak te maken hebben, klappers en uittreksels zitten te lezen. Een wetenschappelijke bibliotheek, zoals de UB, zou ruimer gelegenheid moeten bieden tot het doen van onderzoek of vakstudie, of in ieder geval die mensen een plaats geven die een specifiek belang hebben bij die bepaalde bibliotheek.

Als ik na 11 uur 's ochtends in de UB kom, dan kán ik niet eens de boeken raadplegen, omdat er overall studenten zitten die naar mijn indruk niets met het vak te maken hebben. Die studenten kunnen wat mij betreft ondergebracht worden in iedere ruimte, want die maken nauwelijks gebruik van wat de UB te bieden heeft. Je moet zorgen voor betere toegang tot het vakmateriaal en dat is zo niet goed mogelijk.

Een topuniversiteit heeft een topbibliotheek

Weet ook: als mensen het hebben over topuniversiteiten dan hebben ze het altijd over universiteiten met topbibliotheek, dat geldt voor Cambridge, dat geldt voor Oxford, dat geldt voor de grote Amerikaanse universiteiten. Het kloppend hart van zo'n universiteit, zo'n faculteit, zeker bij de humanities, is een uitstekende, goed voorziene, altijd toegankelijke bibliotheek.

Als Groningen een topuniversiteit moet worden, moeten we investeren in de bibliotheek om daar een topvoorziening van te maken. Voor mij, en voor de meeste collega's in de humaniora zou dat heel belangrijk zijn. Het gaat niet alleen om investeren, we hebben, zoals gezegd een heel behoorlijke bibliotheekcollectie. Het gaat ook om na te denken over wat de functie van de bibliotheek is voor een bepaalde faculteit. Ik ben bang dat we ons te veel laten leiden door het bètaparadigma, dat wat vorige week is gepubliceerd is van waarde, en alles wat daarbuiten valt

is minder waardevol. Daar leest men geloof ik geen boeken meer... Dat geldt voor ons niet.

Groningen zal natuurlijk nooit een bibliotheek krijgen die te vergelijken is met Cambridge, dat hoeft ook helemaal niet. Maar de humaniora hebben nog wel een belangrijke plaats binnen onze universiteit. Je zou de bibliotheken van de humaniora dan ook beter moeten integreren, en wat we hebben beter presenteren. Er hoeft geen spanning te zijn tussen elektronisch en niet-elektronisch, maar er moet meer over nagedacht worden hoe je dat ook beter kunt organiseren.

Boeken...

Als letteren-, talen-, en geschiedenisstudies hebben we behoefte aan boeken, dat is ook ongeveer het enige wat we hebben, het is het enige wat we kosten. Boeken zijn ons kapitaal, daar moeten wij mee werken. Toen ik in Bristol werkte, zat ik in de universitaire bibliotheekcommissie. In die universiteit was het **jaarlijks** boekenbudget voor classics en history net zo

groot als het **maand**budget voor glaswerk voor biologie in de laboratoria.

We vinden het heel normaal dat de bètastudies hele dure tijdschriften hebben en een hoop andere dingen gebruiken, dat is allemaal prachtig, maar ik betreur het dat voor wat wij hebben aan tijdschriften en boeken, die budgetten in vergelijking zo klein zijn. En het gaat niet alleen om geld maar ook om een betere organisatie van de informatie die beschikbaar is.

De bibliotheek moet er zijn voor de wetenschappers en studenten om kennis te maken met een vak. Dat is de meerwaarde die een goede bibliotheek moet bieden, daarom levert een goede bibliotheek energie. Natuurlijk oefen je als wetenschappelijke staf invloed uit op het collectiebeleid en doe je aanschafsuggesties, maar uiteindelijk is het ander werk. Collectiebeleid is een taak van de bibliotheek en niet van de wetenschappelijke staf. De wetenschappelijke bibliothecaris is van belang, zodat wij ervan uit kunnen gaan dat de laatste boeken er zijn en dat het juiste materiaal er is. Dat is de laatste jaren meestal best goed gegaan en ik hoop dat dat blijft. Met beide bibliotheken heb ik prima ervaringen, aan de mensen ligt het zeker niet, maar het kan beter georganiseerd worden.

We moeten er als wetenschappers en studenten wel van op aan kunnen dat het juiste materiaal wordt gecollecteerd en dat de bibliotheek haar best doet dat zo goed mogelijk onder de aandacht te brengen.

Naar ik heb vernomen is men wel bereid wat aan de geschetste situatie te doen, en mijn collega's bij klassieke en ik hebben in het verleden daarover met verschillende mensen gesproken, maar tot nog toe zonder resultaat. Misschien is één van de dingen die uit die bibliotheekreorganisatie komen dat dit ook gaat gebeuren en dat je dus als stafid in de bibliotheek kunt gaan zitten werken met een volledig geïntegreerde collectie! <

- Cambridge Histories Online: www.rug.nl/Bibliotheek/_shared/link/DEBLinks/Cambridge_Histories_Online
- Packard Humanities Institute: <http://epigraphy.packhum.org/inscriptions/>
- Der Neue Pauly:
www.rug.nl/Bibliotheek/_shared/link/DEBLinks/New_Pauly_Online
- SEG (Supplementum Epigraphicum Graecum):
www.rug.nl/Bibliotheek/_shared/link/DEBLinks/Supplementum_Epigraphicum_Graecum